

nogle kortere essays, normalt på 20–30 sider, der afsluttes af en anoteret bibliografi og noter. De er skrevet af specialister og har til formål at uddybe emner der gives universitetskurser i. Kenneth Fowler, der er reader ved universitetet i Edinburgh, har i den foreliggende bog redigeret 8 essays om Hundredeårskrigen til belysning af forskellige aspekter som forskningen for tiden er optaget af. Opbygningen er ennemæssig, men de to første bidrag der handler om krigen oprindelse og hovedpersonernes krigsmål, giver også en kronologisk ramme. J. Palmers redegørelse for krigsmålene er meget velkommen fordi det til dato ikke er lykkedes historikerne at blive enige om hvilke mål franskmænd og englændere havde i krigen mange faser. Der er lagt vægt på at vise krigen betydning for og afhængighed af de civile (C. T. Allmand, *The War and the Non-combatant* og H. J. Hewitt, *The Organisation of War*), derimod får vi ikke meget om strategi og slet intet om Hundredeårskrigen berømte slag. Krigen til søs behandles af C. F. Richmond og det engelske aristokrati og krigen af M. Powicke. Bogens bedste, og eneste franske, bidrag er Philippe Contamine, *The French Nobility and the War*, mens Fowler selv slutter af med en behandling af våbenstilstandene der ligeledes fremlægger egen forskning.

Næstes kan det imidlertid ikke at vigtige sider af Hundredeårskrigen er blevet stedmoderligt behandlet. Det er uheldigt at økonomiske forhold spiller en så ringe rolle i de foreliggende bidrag. Af betydning for krigen var dog f. eks. den engelske uldhandel med Flandern og kongens toldafgifter af vinhandelen på Bordeaux. Disse vinafgifter var ved krigen begyndelse af samme størrelse, enkelte år endog større, end den engelske kronens faste indtægter. Man savner også en udredning af Hundredeårskrigen forbindelse med den store landbrugskrise, dens virkning på det franske skattesystem og på det engelske parlaments udvikling. Dette er den kyndige udgiver naturligvis godt klar over, og hans introduktion »*War and Change in Late Medieval France and England*« søger at rette op på flere af de nævnte mangler, således at bogen under et fremstår som en nyttig introduktion til en del nyere forskning om emnet.

Esben Albrechtsen

A. M. van der Woude: Het Noorderkwartier. Een regionaal historisch onderzoek in de demografische en economische geschiedenis van westelijk Nederland van de late middeleeuwen tot het begin van de negentiende eeuw, 1–3. A. A. G. Bijdragen, 16. Wageningen 1972. 858 s.

For revisioner af nationalhistorien er undersøgelser af enkeltregioner af væsentlig betydning. I de seneste årtier har man set en voksende interesse for sådanne lokalundersøgelser, idet man har ønsket at stille nye spørgsmål og at beskæftige sig med hele samfundet, ikke blot de øverste samfundsklasser. Banebrydende eksempler på sådanne undersøgelser er Börje Hanssens *Österlen*. En studie över social-antropologiska sammanhang under 1600- och 1700-talen i sydöstra Skåne, 1953, B. H. Slicher van Baths *Een samenleving onder spanning; geschiedenis van het platteland in Overijssel*, 1957, Pierre Gouberts *Beauvais et le Beauvaisis de 1600 à 1730*, 1960, og nu senest A. M. van der Woudes *Het Noorderkwartier*, fra 1972.

Sigtet med van der Woudes arbejde har dog i nogen grad været begrænset. Han er inspireret dels af Slicher van Baths »historisk-sociografiske« metode, der lægger særlig vægt på kvantitative forhold og på at give så vidt muligt fuldstændige strukturelle tværsnit for udvalgte tidspunkter, dels af Pierre Chaunus »histoire sérielle«, der bygger på kronologisk opstillede talrækker for demografiske, økonomiske og sociale variable, og har sat sig som mål at undersøge langtidsviklingen for befolkningen og dens eksistensgrundlag fra middelalderen indtil begyndelsen af 1800-årene. Det sker med udgangspunkt i regionen Het Noorderkwartier, området mellem Ij-floden i syd og det vestfrisiske havdige

i den største og folkerigeste nederlandske provins, Nord-Holland, der tidligt blev urbaniseret, omfattede det først industrialiserede landbrugsområde i Nederlandene og havde en varieret økonomisk og social struktur.

I overensstemmelse med denne målsætning er bogen opbygget. I en kort indledning skildres miljøet, de forvaltningsmæssige og geografiske rammer og områdets historisk-geografiske tilstand og udvikling. Dernæst følger i første hovedafsnit en række kapitler om befolkningen. Her opstilles arbejdets problematik, idet den demografiske udvikling og de demografiske forhold er udgangspunktet for arbejdet. Kildematerialet gennemgås og faktorer som dødelighed, fødselstal, ægteskaber og vandringer diskuteres som baggrund for skildringen af den kraftige demografiske og økonomiske ekspansion i tiden 1500–1650, en udvikling, der blev afbrudt af stagnation og nedgang og en betragtelig affolkning. I andet hovedafsnit analyseres befolkningens erhvervsforhold, erhvervsfordelingen m.m., og på grundlag af de indvundne resultater med hensyn til betydningen af de enkelte erhvervsgrupper skildres i tredje og sidste hovedafsnit dels en række af de mere betydningsfulde ikke-agrare erhverv som skibsfart, fiskeri, skibsbyggeri, savmølleri og træhandel, lærredsvæveri, papirfabrikation m.m., dels de agrare erhverv. Udviklingslinjen er den samme som for befolkningen: stilstand og nedgang, med næsten ophør for skibsbyggeriet, hvalfangsten og fiskeindustrien og alvorlige vanskeligheder for lærredsvæveriet, savmøllerne og landbruget, de sidste øget gennem gentagne kvægstæppestidemier.

Forståelsen af den omfangsrige tekst støttes af tabelbilag, kort, diagrammer og luftfotos i bilagsbindet (deel III), der også rummer noter og henvisninger, en omfattende litteraturliste og stednavneregister.

Gennem sine problemstillinger og diskussionen af demografiske og erhvervsøkonomiske forhold, herunder faktorer som familiestørrelse, husstandstal, forholdet mellem den totale og den erhvervsaktive befolkning o.s.v., er van der Woudes bog af betydelig interesse også for danske læsere. Man kunne dog have ønsket en klarere disposition af fremstillingen, der i for høj grad synes styret af materialet. Med arbejdets afgrænsning til de demografiske og erhvervsøkonomiske forhold savner man også de afsnit, der må stå som det egentlige mål for en regional undersøgelse, en lokalsamfundsanalyse: analysen og skildringen af de sociale forhold. Van der Woude begrundet selv mangelen af et afsnit om formuestrukturen »hovedsagelig i arten af det hollandske kildemateriale«, men går uden om de mange andre variable, der kan danne udgangspunkt for analyser af de forskellige befolkningsgruppers forhold til hinanden og deres muligheder i tilværelsen.

Ole Degn

NYERE TID

Erik Reitzel-Nielsen: The Danish Order of Saint John since the Reformation. Krohn, Kbh. 1976.

Under denne titel har »The Danish Order of St. John« udgivet en lille bog om ordens forhold i Danmark frem til vore dage, og læseren får herigennem et godt indblik i hele perioden.

Uden at gå ind i en faglig-historisk kritik bør der imidlertid gøres nogle bemærkninger til afsnittet om den nuværende ordens legalitet, idet forfatteren desværre i en indigneret tone argumenterer herfor ved at gennemgå reglerne for, hvornår man er en juridisk person. Herom hersker ingen tvivl, men da dette jo alt andet end statuerer, at man så er en legal ridderorden, kunne der være grund til at se på, hvorledes en sådan overhovedet konstitueres.